מוסיף רב פפא: וְנָהֲגוּ בְּנֵי כּוּפְרָא – בעלי הספינות שהשוכר משלם את הָאגְרָא – דמי השכירות בְּשָׁעַת הַמְשִׁיכָה – מיד כשמושך את הספינה לרשותו, ואף על פי כן נהגו שהוא משלם את הַפַּגְרָא – דמי הנזק בְּשָׁעַת הַשְׁבִירָה.

הגמרא הבינה שדעת רב פפא שמעיקר הדין היה לנו לאסור לעשות זאת כדעת רב כהנא ורב אסי, אלא שכיון שכבר נהגו כך, יש להתיר. מקשה הגמרא: אָטוּ בְּמִנְהָגָא תַּלְיָא מִילְּתָא – וכי הדבר תלוי במנהג, והרי אם יש בזה איסור אין להניח להם לנהוג במנהגם. מתרצת הגמרא: עיקר ההיתר אינו מחמת המנהג, אלא להֵיפֵךְ מִשּׁוּם דְּמַתְנִיתָא תַּנְיָא – ששנינו בברייתא שמותר, נהגו מִנְהָגָא למעשה בכך, ולא היתה כוונת רב פפא אלא לומר שאכן המנהג הוא כפי שנפסקה ההלכה.

אָמַר רַב עָנָן אָמַר שְׁמוּאֵל, מָעוֹת שֶׁל יְתוֹמִים קטנים שאפוטרופוס ממונה עליהם, מוּתָּר האפוטרופוס לְהַלְווֹתָן לאחרים בְּרִבִּית כדי שירויחו היתומים מכך ולא יכלו נכסיהם, שכיון שהיתומים הם קטנים ואינם חייבים במצוות, אינם מוזהרים על איסור ריבית. וגם האפוטרופוס אינו עובר על שום איסור, שהרי לא אסרה תורה אלא ריבית הבאה מלוה למלוה, והאפוטרופוס אינו המלוה. אָמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן לרב ענן, איך אפשר ששמואל התיר להלוות מעות של יתומים בריבית, וכי מִשּׁוּם דְּיִתְמֵי נִינְהוּ סָפְיָנָא לְהוּ אִיפּוּרָא – מפני שיתומים הם נאכיל אותם איסור, והרי יַתְמֵי דְּאָכְלֵי דְּלַאו דִּידְהוּ – יתומים שאוכלים ממון שאינו שלהם, כגון מעות של ריבית, לֵיזְלוּ בָּתַר שְׁבָקֵייהוּ – ילכו אחר אביהם מורישם לבית הקברות, כלומר, מוטב שימותו ברעב, ולא נאכיל אותם מעות של ריבית, מפני שיש לחשוש שמא כשיגדלו ימשיכו בכך ויעברו על איסורי תורה.

אָמַר לֵיהּ רב נחמן לרב ענן, אֵיתָא לִי אִיזּוּ – אמור לי איפוא, גּוּפָא דְּעוּבְדָא הֵיכִי הֲוָה – איך היה גוף המעשה, כלומר פשוט לי שלא אמר שמואל בפירוש כפי שהעדת בשמו, אלא שמתוך מה שראית ששמואל נוהג הבנת שכך היא דעתו, אם כן אמור לי מה ראית בהנהגתו של שמואל, שמתוך כך למדת שמותר להלוות מעות יתומים בריבית.

אָמַר לֵיהּ רב ענן, מעשה שהיה כך היה, הָהוּא דּוּדָא [–סיר של נחושת] דְּבְנֵי מַר עוּקְבָא דַּהֲוָה בֵּי מַר שְׁמוּאֵל – בביתו של שמואל היה מונח דוד שהיה שייך ליתומים בני מר עוקבא, והיה שמואל משכיר אותו לאנשים בכדי שיהיה רווח לטובת היתומים. וכשהיה משכירו, תָּקִיל וְיָהֵיב לֵיהּ – היה שוקלו ונותן לשוכר, תָּקִיל וְשָׁקֵיל לֵיהּ – וחוזר ושוקלו כשהוא מקבלו מן השוכר, כדי שאם פחת משקל הנחושת, ישלם השוכר את החיסרון. ונמצא שְׁקִיל אַגְרָא – שנטל דמי שכירות מן השוכר, וְשָׁקֵיל גם כן פְּחָתָא – את פחת דמי הנחושת. ואם אסור להלוות מעות יתומים בריבית, קשה איך היה רשאי לעשות כן, הרי אִי אַגְרָא – אם הוא נוטל שכר, והיינו שהדוד נשאר ברשותו, ולפיכך משלם השוכר דמי שכירות, לֹא פְּחָתָא – אין לו לשוכר לשלם את דמי הפחת, וְאִי פְּחָתָא – ואם השוכר משלם את הפחת, והיינו שהדוד ברשות השוכר והרי זה כהלואה, אם כן לֹא אַגְרָא – אין ליתומים ליטול שכר על השכרת הדוד, שהרי זו היא ריבית על ההלואה. ומתוך כך למדתי ששמואל סובר שמותר להלוות מעות של יתומים בריבית.

דוחה רב נחמן את הראיה: אָמַר לֵיהּ רב נחמן לרב ענן, ממעשה זה אין ללמוד שמותר להלוות מעות של יתומים בריבית, משום דְּכִי הָא אַפִּיתּוּ בְּרַקְנֵי נְמֵי שָׁרֵי לְמֵיעֲבַד – באופן זה אפילו בשל גדולים מותר לעשות כן, ואין בכך משום ריבית, כיון שאין כל האחריות על השוכרים, דְּהָא מְקַבְּלֵי עֲלַייהוּ היתומים חוּסְכָא דִּנְחָשָׁא – פחת דמי הנחושת הנשארת, דְּכַמָּה דְּמָקְלֵי נָחָשָׁא בָּצִיר דְּמֵיהּ – שכאשר שהנחושת נשרפת, מלבד שפחת משקלה הרי גם הנחושת הנשארת שוה פחות, ואין השוכר משלם על פחת זה, אלא רק על החיסרון של משקל הנחושת, ומשום פחת זה מותר להם ליטול דמי שכירות.

אָמַר רַבָּה בַּר שִׁילָא אָמַר רַב חִסְדָּא, וְאָמְרֵי לָהּ אָמַר רַבָּה בַּר יוֹסֵף בַּר חָמָא אָמַר רַב שֵׁשֶׁת, מָעוֹת שֶׁל יְתוֹמִים קטנים, מוּתָּר לאפוטרופוס לְהַלְווֹתָן באופן שיהיה קָרוֹב לְשָׁכָר וְרָחוֹק לְהֶפְסֵד, כלומר שיעשה המקבל עיסקא עם המעות ויחלוק עם היתומים ברווחים, אבל אם יהיו הפסדים לא יפסידו היתומים כלום. ואף על פי שלגדולים אסור לעשות כן, אין זו ריבית קצוצה האסורה מן התורה, אלא אבק ריבית מדרבנן, וביתומים הקילו להלוות באופן כזה כדי שלא יכלו מעותיהם.

תָּנוּ רַבָּנָן, המלוה את מעותיו בעיסקא באופן שהוא קָרוֹב לְשָׁכָר וְרָחוֹק לְהֶפְסֵד, כלומר שנוטל חלק ברווח ואינו נוטל חלק בהפסד, הרי הוא רָשָׁע, שהוא עובר על איסור אבק ריבית. ואם הוא מלוה את מעותיו באופן שהוא קָרוֹב לְהֶפְסֵד וְרָחוֹק לְשָׁכָר, כלומר שנוטל חלק בהפסד ואינו נוטל חלק בשכר, הרי הוא חָסִיד. ואם הוא נוטל חלק בין בהפסד ובין ברווח, בין אם הוא קָרוֹב לָזֶה וְלָזֶה, שנוטל חלק גדול ברווח וחלק גדול בהפסד, ובין אם הוא רָחוֹק מִזֶּה וּמִזֶּה, שנוטל חלק קטן ברווח וחלק קטן בהפסד, זוֹ הִיא מִדַּת כָּל אָדָם, ואין בזה איסור, שהחלק שהוא נוטל בהפסד וברווח הוא מלוה והשאר פיקדון, ורשאי להתנות ברצונו כמה מן העיסקא תהיה בהלואה וכמה בפיקדון, ובלבד שיתן לו שכר טרחו על מה שהוא עוסק בפיקדון או שיתן לו ברווח יותר ממה שהוא נוטל בהפסד.

אָמַר לֵיהּ רַבָּה לְרַב יוֹסֵף, הָנֵי זוּזֵי דְּיַתְמֵי – מעות של יתומים קטנים, הֵיכִי עֲבִידְנָן לְהוּ – מה עושים להם כדי שלא יאבדו. אָמַר לֵיהּ רב יוסף, מוּתְּבִינָן לְהוּ בֵּי דִּינָא – מניחים אותם בבית הדין כדי שלא יאבדו, וְיַהֲבִינָן לְהוּ זוּזָא זוּזָא – ונותנים ליתומים זוז זוז לצורך אכילתם בכל יום. אָמַר לֵיהּ רבה, וְהָא קָא כַּלְיָא קַרְנָא – הרי באופן זה יכלה הקרן, ולבסוף לא ישאר להם כלום, ועלינו למצוא תקנה שלא יכלה הקרן.

אָמַר לֵיהּ רב יוסף לרבה, מַר הֵיכִי עָבִיד – איך נוהג אתה במעות של יתומים. אָמַר לֵיהּ רבה, בְּדִקְנָן נַגְרָא – מחפשים אחר אדם עשיר, דְּאִית לֵיהּ דַּהֲבָא פְּרִיכָא שיש לו זהב שבור, דהיינו גרוטאות [–חתיכות] של זהב, שהן ודאי שלו, ואם כן יש מנין לגבות ממנו את הממון אם יאבד ממנו, וְנַקְטִינָן דַּהֲבָא מֵינַיְיהוּ – ונוטלים ממנו את הזהב כמשכון שיהיה מונח ביד בית דין עבור העיסקא, וְיַהֲבִינָן לְהוּ נְיָהֲלֵיהּ – ונותנים לו את מעות היתומים באופן שהוא ליתומים קָרוֹב לְשָׁכָר וְרָחוֹק לְהֶפְסֵד, כלומר שכל האחריות היא על מקבל העיסקא, ואם יהיה רווח יחלוק אותו עם היתומים. אֲבָל אם אין לו חתיכות זהב, אלא דָּבָר מְסוּיָם, כגון כלי כסף וכלי זהב, לֹא – אין להפקיד אצלו את המעות, ואין לסמוך על כלים אלו שיוכלו לגבות ממנו את הממון אם יאבדו מעות היתומים, דִּלְמָא פָּקְדוֹן נִינְהוּ – שמא אין הכלים האלו שלו, אלא הם פיקדון שהופקד בידו מאחרים, וְאָתֵי מָרֵיהּ וְיָהֵיב סִימָנִין וְשָׁקֵיל לֵיהּ – ויבוא בעל הפיקדון ויתן סימנים שהם שלו ויטול אותם, ולא יהיה מנין לגבות את מעות היתומים.

אָמַר רַב אַשִׁי, תִּינַח – עצה זו של רבה טובה היא אִי מִשְׁתַּכַּח נַגְרָא דְּאִית לֵיהּ דַּהֲבָא פְּרִיכָא – אם אכן נמצא אדם כזה שיש לו חתיכות זהב, אבל אִי לֹא מִשְׁתַּכַּח נַגְרָא דְּאִית לֵיהּ דַּהֲבָא פְּרִיכָא – אם לא נמצא אדם שיש לו חתיכות זהב מה נעשה, וכי משום כך נניח שֶׁיִּכְלוּ זוּזֵי דְּיַתְמֵי – שיכלו מעותיהם של היתומים.

אֶלָּא אָמַר רַב אַשִׁי, חֲזִינָן נַגְרָא דְּמַשְׁפּוּ נְכָסֵיהּ – יש למצוא אדם שנכסיו שקטים אצלו, כלומר שאין ערעור על קרקעותיו, וּמְהֵימְנָן – והוא מוכר וידוע לנו כאדם נאמן, וְשָׁמַע דִּינָא דְּאוֹרַייְתָא – והוא מציית לדין התורה, וְלָא מְקַבֵּל שַׁמְתָּא דְּרַבָּנָן – ומעולם לא נידוהו חכמים, שעל אדם כזה אפשר לסמוך ולהפקיד אצלו את מעות היתומים, ולא יפסידם, וְיַהֲבִינָן לְהוּ נְיָהֲלֵיהּ בְּבֵי דִּינָא – ונותנים לו אותם בתורת עיסקא הקרובה לשכר ורחוקה מהפסד, בפני בית דין:

יש להוסיף בשקידה והתמדה בלימוד החסידות, והלימוד יביא ממילא לידי מעשה.. ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים.

משיחת י"ט כסלו תשכ"ג

משנה

אֵין מְקַבְּלִין צאן בַּרְזֶל מִיִּשְׂרָאֵל – אסור לקבל מיהודי עיסקא [בעלי חיים, חפצים או מעות] באופן שהמקבל מקבל על עצמו את כל האחריות, ומתחייב לשלם לנותן בסוף התקופה מעות כפי שווי העיסקא בשעת קבלתה, אפילו אם נפחתה או נפסדה לגמרי, ואם יהיו רווחים יחלקו הנותן והמקבל את הרווחים ביניהם, מִפְּנֵי שָׁמָּה שהנותן מקבל חלק ברווחים הוּא רִבִּית מדרבנן, שכיון שהמקבל קיבל על עצמו את כל האחריות, נמצא שאין כאן פיקדון אלא הלואה, והרווחים הם שכר המתנת המעות. אֲבָל מְקַבְּלִין צאן בַּרְזֶל מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים שאין נוהג בהם איסור ריבית. וְכֵן לְוִין מֵהֶן – מן הנכרים וּמַלְוִין אוֹתָן – לנכרים רִבִּית ואפילו בריבית קצוצה, כמו שנאמר (דברים כג כא) 'לַנָּכְרִי תַּשִׁיךְ'. וְכֵן בְּגַר תּוֹשָׁב – גוי שקיבל על עצמו שלא לעבוד עבודה זרה, אין איסור להלוות לו וללוות ממנו בריבית.

מַלְוֶה יִשְׂרָאֵל – מותר לישראל להלוות לישראל אחר את מָעוֹתָיו שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים בריבית, ובלבד שיעשה כן מִדַּעַת הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, שאז נחשב שהנכרי הוא המלוה, אֲבָל לֹא יעשה כן מִדַּעַת יִשְׂרָאֵל שלא מדעתו של נכרי, שכיון שהישראל הוא המלוה יש בזה איסור ריבית. ובגמרא (להלן עא:) יבואר מה נקרא מדעת הנכרי ומה הוא מדעת ישראל:

גמרא

מדייקת הגמרא: לְמֵימְרָא – מדברי המשנה שאסור לקבל צאן ברזל מישראל מפני שהוא ריבית, משמע דְּהמקבל מחבירו 'צאן ברזל', הרי העיסקא בְּרְשׁוּתָא דְּמַקַּבֵּל קַיְימָא – עומדת לגמרי ברשות המקבל, וכאילו קנה אותה לגמרי ולכן אם יקבל הנותן חלק ברווחים הרי הם ריבית גמורה.

מקשה הגמרא: וּרְמִינְהוּ, שנינו במסכת בכורות (טז:), ישראל הַמְקַבֵּל בהמה בתורת צֹאן בָּרְזֶל' מִן הַנָּכְרִים, וילדה, אין צריך לומר שאם ילדה בכור אינו קדוש, שהרי היא של הנכרי ובהמת הנכרי פטורה מן הבכורה, אלא אפילו אותם הַוְלָדוֹת של הבהמה, שהם חלקו של הישראל, פְּטוּרִין מִן הַבְּכוֹרָה, וכשיתעברו וילדו אין הולד שלהם קדוש. הרי שבהמה של 'צאן ברזל' היא ברשותו של הנותן ולא ברשותו של המקבל, ולפיכך נחשבים הבהמות של נכרי ופטורות מן הבכורה, אף על פי שהמקבל הוא ישראל, ושלא כדברי משנתינו.

מתרצת הגמרא: אָמַר אַבָּיֵי, לֹא קַשְׁיָא, הָא – המשנה בבכורות שהבהמה נחשבת ברשותו של הנותן ופטורה מן הבכורה, מדובר באופן דְּמְקַבֵּל עֲלֵיהּ אוּנְסָא וְגוֹלָא – שהנותן קיבל עליו אחריות אונסין והוזלה, כלומר שאם תיאנס הבהמה לא יצטרך המקבל לשלם לו, ואף אם תוזל הבהמה לא יצטרך להשלים לו את ההפרש במחירה, ואם כן הרי היא ברשותו של הנותן. והָא – משנתינו שאסרה לקבל צאן ברזל מישראל מפני שהוא ריבית, מדובר כגון דְּלֹא קַבֵּיל עֲלֵיהּ אוּנְסָא וְגוֹלָא – שלא קיבל עליו הנותן אחריות על האונסין והוזלה, וכיון שכל האחריות היא על המקבל נמצא שהבהמה ברשותו לגמרי והיא הלואה גמורה, ואם יקבל הנותן חלק ברווחים יש בזה משום ריבית.

דוחה הגמרא: אָמַר לֵיהּ רָבָא, אִי אכן מדובר במשנה בבכורות באופן דְּקַבֵּיל עֲלֵיהּ מָרֵה [–בעליה של הבהמה] אוּנְסָא וְגוֹלָא, קשה, וכי צֹאן בָּרְזֶל קָרֵית לֵיהּ, הרי שם 'צאן ברזל' ניתן לעיסקא שאין הנותן יכול להפסיד את הקרן, ואינה פוחתת אצלו כמו ברזל שאינו פוחת, ואם קיבל על עצמו אחריות הרי הוא יכול להפסיד את הקרן אם תוזל הבהמה או תיאנס. וְעוֹד, אם גם באופן שהנותן קיבל על עצמו אחריות של אונס והוזלה, נקראת העיסקא 'צאן ברזל', נמצא שיש אופן של 'צאן ברזל' שאין בו איסור ריבית, ונקשה על משנתינו, אַדַּתָּנֵי סֵיפָא – מדוע הוצרך התנא לשנות בסיפא אֲבָל מְקַבְּלִין צֹאן בָּרְזֶל מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, שמשמע שהאופן היחיד לקבלת 'צאן ברזל' הוא רק מנכרי, היה לו לְיפְלוֹג בְּדִידֵיהּ – לחלק במקבל מישראל שבו עוסקת הרישא, ולומר בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שאין מקבלין צאן ברזל מישראל אלא באופן דְּלֹא קַבֵּיל עֲלֵיהּ הנותן אוּנְסָא וְגוֹלָא, אֲבָל אם קַבֵּיל מָרֵה [–בעל הבהמה] אוּנְסָא וְגוֹלָא, שַׁפִּיר דָּמֵי ומותר לקבל. ומכח שתי קושיות אלו מוכרח, שאין 'צאן ברזל' נקרא כך אלא באופן שכל האחריות היא על המקבל.

מתרצת הגמרא: אֶלָּא אָמַר רָבָא, אֵידִי וְאֵידִי – בין המשנה כאן ובין המשנה בבבורות מדובר דְּלֹא קַבֵּיל עֲלֵיהּ מָרֵה אוּנְסָא וְגוֹלָא אלא כל האחריות היא על המקבל, ולכך הוא נקרא 'צאן ברזל'. וְגַבֵּי בְּכוֹרוֹת תַּיְינוּ טַעַם דִּוְלָדוֹת פְּטוּרִין מִן הַבְּכוֹרָה, כמבואר במשנה בבבורות, אף על פי שהבהמה ברשותו של הישראל, כֵּיוָן דְּאִי לֹא יָהֵיב זוּזֵי – שאם בסיום זמן העיסקא, לא יפרע המקבל את המעות שהתחייב לנכרי, אָתֵי נָכְרִי תָּפֵיס לָהּ לְבְהֵמָה – יבוא הנכרי ויתפוס את הבהמה הראשונה שהיתה שלו מתחילה, ויטול אותה תמורת חובו, וְאִי לֹא מַשְׁכַּח לָהּ לַבְּהֵמָה – ואם לא ימצא את הבהמה עצמה שניתנה בעיסקא, תָּפֵיס לְהוּ לְוִלְדוֹת – יתפוס את הולדות המגיעות לחלקו של הישראל, נמצא שהבהמות משועבדות לנכרי תמורת חובו, וְהָוֵי לֵיהּ – הרי זה נחשב שֵׁיַר נָכְרִי בָּאֶמְצַע – שיש לנכרי חלק בהם, וְכָל שיש יַד נָכְרִי בָּאֶמְצַע, פָּטוּר מִן הַבְּכוֹרָה אף על פי שאינם ברשותו כלל אלא ברשות ישראל.

נאמר (משלי כח ח) 'מַרְבֶּה הוֹנוֹ בְּנֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית, לְחוֹנֵן דַּלִּים יִקְבָּצֶנּוּ' – מי שמרבה את הונו על ידי איסור ריבית, סופו שלא ישאר הממון בידו אלא יגיע לידי 'חונן דלים', ונמצא שהוא קיבץ את הממון עבורו. שואלת הגמרא: מַאי – מה כוונת הפסוק לְחוֹנֵן דַּלִּים. משיבה הגמרא: אָמַר רַב, כְּגוֹן שֶׁכּוֹר מַלְכָּא – מלך פרס שהיה נוטל ממון מישראל ונותן אותו לנכרים שהם דלים מן המצוות.

אָמַר רַב נַחְמָן, אָמַר לִי הוֹנָא, לֹא נִצְרְכָה – אין הפסוק הזה נצרך לומר שהמלוה בריבית לישראל, יפסיד ממונו, אֶלָּא לומר דַּאֲפִילּוּ ישראל הנוטל רִבִּית דְּעוֹבֵד כּוֹכָבִים, תיטול המלכות את ממונו, מפני שאף לנכרי אסור להלוות בריבית.

אִיתֵיבֵיהּ רָבָא לְרַב נַחְמָן, איך אפשר לומר שאסור להלוות לנכרי בריבית, הרי נאמר בתורה (דברים כג כא) 'לַנָּכְרִי תַּשִׁיךְ', ומפרש רבא, מַאי תַּשִׁיךְ – מה כוונת התורה במה שאמרה 'לַנָּכְרִי תַּשִׁיךְ', לַאו, תְּשׁוֹךְ – האם אין כוונת התורה לומר שמותר לקחת ריבית מן הנכרי, והיינו שיַלוה לנכרי בריבית. השיבו רב נחמן: לֹא. כוונת התורה כפשוטה שתַּשִׁיךְ – שתתן ריבית לנכרי, והיינו שילוה מן הנכרי בריבית.

מקשה הגמרא: בשלמא אם כוונת התורה לומר שיקח ריבית מן הנכרי, מובנת המצוה שציותה התורה שלא יַלוה לנכרי בחינם, אלא יטול ממנו ריבית, אבל אם כוונת התורה שיתן לו ריבית, קשה, וכי לֹא סַגִּי דְּלַאו הָכִי – לא די בלא זה, כלומר וכי בא הכתוב לצוות עלינו שניתן ריבית לנכרי, ודאי אין סברא לומר שיהיה ישראל מחויב לתת ריבית לנכרי ויהיה אסור ללוות ממנו בחינם.

מתרצת הגמרא: אמנם כוונת הפסוק שיתן ריבית לנכרי, אולם אין כוונת התורה שמצוה לתת ריבית לנכרי, אלא כוונת הכתוב לומר שרק לנכרי מותר לתת ריבית, לְאַפּוֹקֵי אָחִיךָ דְּלֹא – ולהוציא את אחיך הישראל שאסור לתת לו ריבית, ולאו הבא מכלל עשה, הוא עשה.

מקשה הגמרא: וכי צריך לדייק ממשמעות שאסור לתת ריבית לְאָחִיךָ, הרי בְּהָדְיָא [–בפירוש] כָּתַב בֵּיהּ (דברים כג כא) 'וְלְאָחִיךָ לֹא תַשִׁיךְ'. מתרצת הגמרא: הפסוק 'לנכרי תשיך' נצרך כדי לַעֲבוֹר עָלָיו כַּעֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה – לומר שהנותן ריבית לישראל עובר גם על מצות עשה של 'לנכרי תשיך', שמשמע אבל לאחיך לא תשיך, ולאו הבא מכלל עשה נחשב עשה, מלבד שעובר על לא תעשה שנאמר בפירוש 'ולאחיך לא תשיך'.

מקשה הגמרא: אִיתֵיבֵיהּ רבא לרב נחמן, איך אמר רב הונא שיש איסור להלוות לנכרי בריבית, הרי שנינו בפירוש במשנתינו, לְוִין מֵהֶן וּמַלְוִין אוֹתָם [–לנכרים] בְּרִבִּית, וְכֵן בְּגַר תּוֹשָׁב, הרי שמותר אף להלוות להם בריבית. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב חִיָּיא בְּרֵיהּ דְּרַב הוֹנָא, אמנם נכונים דברי רב הונא שאסור להלוות לנכרי בריבית, אך אינו איסור מן התורה אלא מדרבנן, ומה שהתירה המשנה להלוות לנכרי בריבית, לֹא נִצְרְכָה – אין כוונתה להתיר בכל אופן, אֶלָּא רק